

SZERKESZTIK:
KESZLER JÓZSEF, REINER FERENCZ és SCHÜTZ MIKSA.

Előfizetési ára:

Egész évre 6 frt. — Félévre 3 frt.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Evenként 20 iv zeneművellettel; több arckép és képzőművészeti melléklettel.
Egyes szám ára 20 krajczár.

Szerkesztőség: Váci-utca 3. sz.

Kiadóhivatal: Gránátos-utca 6. sz.

TARTALOM

- ZENE: Dr. SCHÜTZ MIKSA: *A szerzői jogról szóló (1884: XVI.) törv.-czikknek a zeneművek és zeneszerzők jogviszonyáról szóló rendelkezései.* — Zenészet hírek.
- SZÍNHÁZ: REINER FERENCZ: *A hét története.* — Színházi hírek.
- KÉPZŐMŰVÉSZET: CASTOR: *As operaház festményei.* (Feszti Árpád.) — Képzőművészeti hírek.

A SZERZŐI JOGRÓL SZÓLÓ (1884: XVI.) TÖRV.-CZIKKNEK a zeneművek és zeneszerzők jogviszonyáról szóló rendelkezései.

A szerzői jogról szóló 1884: XVI. tcz. második és harmadik fejezetében (45–50. §§.) a zeneművekre vonatkozó szerzői jogról, a színművek, zenés színművek nyilvános előadásának jogáról intézkedvén, e helyütt egy oly jogi intézmény nyeri törvényszerű megállapítását, mely kétségkívül a legújabb kor termékének mondható.

Először történik, hogy a magyar törvényhozás a művészet termékeit jogi oldalban részesíti.

Midőn azonban a szerzői jogról szóló általános rendelkezések, az 1884: XVI. tcz. 45. §-a értelmében «megfelelően a zeneművek szerzőit illető... jogokra» alkalmaztatnak, nem szabad figyelmen kívül hagyni azon lényeges különbséget, mely az irodalmi és a művészeti termékek közt létezik és a mely törvény gyakorlati alkalmazásánál csakhamar egész jogi jelentőségében fog kiderülni.

A zeneműveknek más szellemi termékektől elütő természete jogi érdekekkel bir különösen három esetben:

I. A szerzői jog bitorlásának megítélésénél; (46., 47., 48., §§.)

II. A zenés színműveknek nyilvános előadási jogának megállapításánál; (49. s köv. §§.)

III. Az 1884: XVI. tcz. büntetőjogi határozatainak alkalmazásánál a törvény 45. §-ához képest.

A következő fejtegetésben megkísértem a zeneszerzői jog-nak fennebb érintett vonatkozásait szemügyre venni. A szerzői jogról szóló törvény idevágó rendelkezései mindenestre üdvös hatással lesznek eme jogviszonyok fejlődésére, amennyiben egy teljesen elhanyagolt jogi materiát teszik szabályozás tárgyává. De e mellett nem felesleges, a bekövetkező nehézségeket, melyek a törvény alkalmazásánál kétségkívül fel fognak merülni, valamint azon óhajokat, melyeket a legközelebről érdekeltek e törvényes szabályozáshoz fűznek, legalább főbb vonásaiban jelezni.

I.

A szerzői jog anyagának különböző volta és minősége nem szünt meg azon véletlen körülmény folytán, hogy az 1884: XVI. tcz. épúgy mint az idevágó külföldi törvények ezen materiákat egy törvényes rendelkezés alá vonta.

Miben fekszik a szerzői jog minőségének ismerve? A létrehozott szellemi termék (irodalmi vagy művészeti alkotás) formailag bevezett alakításában.

Igy azon előadás, melyet nyilvános helyen tart valaki, a szerzői jog védelme alá tartozik; a társas-körben folytatott beszélgetés, bár esetleg sokkal tartalmasabb és becsebb lehet amannál, nem igényelheti azt a védelmet. A műalkotás — a festmény, zenemű — a törvény őtalma alatt áll, bármilyen gyarló is legyen, mihelyt a művészi forma *külsőleg* megvan.

Hogy ez utóbbi mikor van meg és mikor nincsen, azt művészeti termékek-nél legtöbb esetben csak szakértőknek véleménye által fogják megállapíthatni.

De már itt is észlelhető azon fokozat, mely a szerzői jog különböző minőségű tárgyai közt létezik.

1. A legsőbb fokon állanak azon termékek, melyeknél csak a *külső forma* részül jogi védelemben: a fordítások. «Az írói fordított művek... az eredeti művekkel egyenlően védettek» (1884: XVI. tcz. §.) Teljesen közömbös dolog, hogy a fordítás jogosított-e vagy nem az; az utóbbi ép úgy védetik, mint a hiteles fordítás.

Ugyanazon tekintet alá esnek már most oly művészeti termék, mely az által jött

létre, hogy az eredeti műforma mással lett helyettesítve. Így tehát az, a ki zeneművet jogosulatlanul átdolgozott, berendezett stb., amennyiben a feldolgozás egyéni vonásokat foglal magában, annyiban az ő tulajdona marad és senki más által, a szerzői jogában sértett zeneszerző által sem vehető igénybe.

2. Magasabb fokon állanak azon termékek, melyekhez a szerző nemcsak a külső alakot, hanem a *tartalmat* is a magáéból szolgáltatva. Az önállóság nem veendő egyértelműnek az *eszmék* ujdonságával; csak a fejtegetés, az előadás módja jó tekintetbe ugy a tudományos, mint a más célra rendelt műveknél.

Az eddig felsorolt két categoria kimeríti azon szellemi termékek fajait, melyeknél a *külső* és a *belső* forma adja meg a szerzői jog minősítését. Egybefoglalhatjuk ezeket az *ész* szüleményeinek nevezete alatt.

3. Ellenben vannak szellemi termékek, melyek, ha nem is kizárólag, de legfőképen a fantáziának, a képzelgésnek, még pedig a művészileg fegyelmezett képzelgésnek alkotásai. Ezeknek létrehozásánál az *ész*-nek bizonyára része van (kívánatos, hogy legyen és sajnosan nélkülözzük néha, hogy nem volt része abban!), de nem ez, hanem az emberi elme egy más titkozatos működése adja meg az alkotásnak jellegét.

A mennyiben itt a jogi szempont lép előtérbe, meg kell különböztetnünk a *művészeti képzelgés alkotásait* az észbeli termékektől, mert amazokban az előadottnak *lényege*, egész tartalma, a szerzőnek legsajátabb tulajdona és mint ilyen a szerzői jog védelmének tárgya. Tágabb lévén a jogkör, tágabbnak kell lenni a jogvédelemnek is.

A zenealkotásokat túlzás nélkül a szerzői tevékenység legmagasabb fokának állíthatjuk (a minthogy a zene maga, mint *legkésőbb* kifejlődött művészet, egyszersmind a legtokéletesebben kifejlesztett ága a művészeteknek.) Míg ugyanis a többi művészetek legalább az *eszmék* tartalomnak *elemeit* a külső világ észleléséből merítik (festészet, szobrászat, színművészet), addig a zene még *elemeit* is a közvetlen benső sugallattól nyeri, oly körből, mely emberi érzéki megfigyelésen túl esik. Szi-

gorúan véve tehát a zenei termékek azok, melyeket a legkiterjedtebb jogi védelem illet. A jogi indokon felül van még egy más, czélszerűségi indok, mely a jogvédelem ezen nagyobb mérvét igazolja.

Alig van az irodalom és művészet terén tevékenységi kör, melyen belül valamely új productio oly általános messzterjedő hatást volna képes felidézni, mint a zenealkotás. Az ő birodalma nagyobb mint bármely világnyelv, hisz félbarbár orosz ép úgy élvezi a Berlioz fenséges átíratában eszményesített Rákóczy-induló nótáját, mint a párisi vagy budapesti hangversenylátogató, másrészt nincs művészi termék sem, mely hasonló villámgyorsaságú elterjedésre volna képes mint egy szerencsés pillanatban megfogamzott zenemű. Ezeren hallgatják színházban, hangversenyteremben, ezren ismétlik odahaza a hangszerre készült átdolgozásban, ezren hallgatják úton-útfélen és ismétlik, míg végre a nép ajkára kerül, mely azután úgy bánik vele, mint a magáéval.

A zenealkotás ezen kevésbé stabilizálható természete indokolja azt, hogy a szerzőnek lehető legkorlátlanabb tulajdonjoga biztosíttassék.

Elismerte ezt a francia törvényhozás és gyakorlat, az u. n. «droit de mélodie» megállapításánál és joggal! Mert a dallam képezi a zenealkotásnak lényegét, bármilyen fajtájú legyen az, s bármennyire akarja is detronizálni az új német irány a zenében, bármennyire is akarja elvitatni a dallam-tól az alkotó jellegét és ismérvet. A meddig a classicus mesterek által felállított minták tiszteletben fognak tartatni, addig a dallam maradt örök alapja és kiindulása a zenealkotásnak.

A «dallam» fogalmának megállapítása tisztán a zenészeti fejtegetés lévén, e helyen nem foglalozhatunk avval. Minden további indokolás mellőzésével egyszerűen ide igtatjuk VISCHER definitióját* a dallamról:

«A zene nem egyéb mint rhythmikus, jellemzetes módon alakított hangfűzés. Ez pedig egyértelmű a melodiá-val.» Csakhogy ez értelmezésen belül megkülönböztetendő tágabb és szűkebb értelemben vett dallam.

Ez utóbbi a tulajdonképeni dallam: egy oly hangsoport (Tonfolge), mely önálló, jellemzetes és azért magában befejezett jelentőséggel lép fel és ez okból akkor is megérthető, ha a nagyobb egésznek részeként, összefüggésben kívül és kíséret nélkül jelentkezik.

Ellenben a tágabb értelemben vett dallam, helyesebben dallamos hangmenet (melodiöser Tongang) csak összefüggésben egy nagyobb hangsoporttal lesz tisztán felfogható és élvezhető.

Ezen sajátképeni dallam képezi a zeneműnek lényegét, ez adja meg a valódi értéket, a létjogosultságot. Egy ily zenei alapgondolat hasonlíthatlanul fontosabb, döntőbb elem valamely zenemű megítélésénél mint egyéb szellemi termékénél a kiindulási pont vagy alap. A dallam a zenének lelke; a mi kívüle van, az legnagyobbbrészt combinatio műve, technika, melyet többé-kevésbé minden szor-

galmas zenész sajátíthat el magának.* (Mily jelentőséggel bír a dallam a nagyobb zeneformákban, arról fényes tanúságot tesz az a körülmény, hogy maga azon iskola, mely a «dallamnélküliséget» állította fel az absolut műzene követelményének (Wagner és hívei), mégis valahányszor az általa mintaképekül bálványozott zeneművekről van szó, épen azon részleteket szemeli ki és dicsőíti, melyek legközelebb állanak a dallamhoz.)

Egy ilyen praegnans, kifejező, könnyen felfogható és a mellett még sem köznapias dallam még a nagy mestereknél sem tartozik a mindennapi dolgok közé; egy ily jó ötlet gyakran többet ér a vasszorgalommal készített vaskos partitúránál. Ugyanazért illő, hogy a tulajdonát féltékenyen őrző művész a törvényhozás és gyakorlat által lehetőleg védessék. Ne engedjék meg, hogy a mit egy hónapok óta várva-várt szerencsés percz hozott, azt útonálló, irigy kézművesek bitorolhassák és kiaknázhassák, gyakran maguknak vagy élelmes kiadójuknak aránytalanul nagyobb hasznot juttatván, mint a mennyit a jogszerű tulajdonos valaha elérendett.

Elismerte ezt a francia joggyakorlat, azon országé, mely leghathatosban és rendszeresen veszi őtalma alá a szellemi tulajdonát. A «droit de mélodie» következetes elismerése és gyakorlati alkalmazása Franciaországban — a művészet valódi hazájában! — úgy a szerzőnek, mint a kiadónak érdekével találkozik, de a közönségnek jól felfogott érdekével is, mert sok selejtes, értéktelen feldolgozástól óvja meg a zenei közönséget, mely a nálunk legalább mind eddig uralkodott kalóz-állapotok mellett** bőven elkel és segítette pontani a közízlést.

Törvényünknek 45. §-a nem a francia, hanem a német (bajor 1865-iki, porosz 1870-iki) törvény elvét fogadja el, azon kétségkívül figyelemre méltó indokból, hogy a «művészi szabadságot» tiszteletben tartani kell és hogy a feldolgozásra való jognak korlátozása a művészet fejlődésének rovására történne.

Evvél a csakugyan meggyőzőnek látszó indokkal találkozunk mindenütt, a hol a zeneszerzői jog — ha e kitétellel szabad élnünk — eme fontos elvi kérdése szóba jön, kivált a kiadó urak szeretik folgyást a művészet magasatos érdekeit emlegetni, midőn a szegény szerzőnek — illetve a jogosult kiadónak — tulajdonát fosztogatják. Azt hozzák fel, hogy ha valamely dallamnak önálló feldolgozása korlátolva lenne a törvény által, akkor féltő, hogy egy újabb Beethoven pl. nem fogja megírni az ő halhatatlan művét, a «32. változatot egy idegen thema fölött». Gyenge érv, mert először: lehetőleges veszteséget tételez fel, mely természetesen nincs még bebizonyítva, szemben a tényleges, érzékeny jogcsontításokkal, melyre számtalan példánk van; mi is idézhetnénk egyet a legkirívóbbak közül (Brandus

* Kénytelen vagyok ezen tételeket itt merőben minden indokolás nélkül felállítani, bár jól tudom, hogy kifogás alá eshetnek s hogy az új német zeneiskola hívei nem fogják osztani a dallamról állított nézeteket. Azonban szem előtt tartva a jelen fejtegetés czélját, tartózkodnom kellett szak-szerű zenészeti excursusoktól, bár némi összefüggésben is legyenek azok a jogi materiával.
** Egyébiránt nemcsak nálunk, hanem más előrehaladtabb országokban is úgy van. «A szerzői jog tárgyában jelenleg még egészen a középkorban vagyunk» mondja Kohler, id. m. 79. l.

párisi kiadócég egy budapesti kiadó elleni kereskedelmi perét a múlt évből, melyben e sorok írója mint szakértő vélemény előterjesztésével bízott meg). De másodsor a mai viszonyokra épenséggel nem alkalmazható az a gyakorlat, mely egy századdal vagy félszázaddal ezelőtt divatozott. Akkor, midőn egész Németországban, különösen Ausztriában az utánnyomás hallatlan vakmerőséggel üzetett, midőn Schiller munkái vagy harmincz — megannyi bitorolt — kiadásban jelentek meg, egyszerre egészen más felfogások léteztek a szellemi tulajdonról. A zeneszerzők teljesen védtelenek voltak, a mint részben ma is vannak. Haydn idejében oly annyira el volt terjedve az utánnyomás mestersége, hogy a zeneszerző nagy ritkán kapott tiszteletdíjat a kiadójától, legtöbbször beérte avval, hogy művét nyomtatásban láthatta. Még hírneves zeneszerzők is megelégedtek 1—2 louis'd'orral valamely nagyobb műnél. Hiszen az utánnyomó ingyen kapta!

Helyesebb lett volna, ha a mi törvényünk a francia gyakorlatot követve, kimondta volna, hogy «idegen eszmének használatát akkor sem engedni meg, midőn az «művészi» feldolgozottnak tekinthető». Igazságtalan dolog az eredeti eszmének megalkotását kizárni azon anyagi előnyökből, melyeket a feldolgozó húz abból; igazságtalan az eredeti szerzőnek eszméit a mások által leendő, habár «művészi» kizsákmányolásnak, bitoroltatásnak egyszerűen, szabadon átengedni.

A «droit de mélodie» egyike azon jogi vonatkozásoknak, melyek legelőkeltebben tüntetik fel a zeneműveknek elűtő természetét a többi szellemi termékekétől. Hiába hozzák fel a szabad feldolgozás védői az analogiát más irodalmi, vagy művészeti alkotással, mely nem szorúl oly feltétlen jogi védelemre. A német könyv- és műkereskedők börze-egylete is (ld. az 1870-iki észak-német törvényirományait, Bericht der VI. Kommission stb. 138. szám, 21. oldal) tiltakozik ezen követelés ellen, midőn azt hozza föl, hogy «semmi által nem indokolt, minden mértéket meghaladó anomalia lenne, ha a zenei conceptionnak oly abstract védelmet nyújthatnánk minden felhasználhatóság ellen, a minőt semmiféle más művészet terén nem biztosítanak... Az irodalom terén senkinek nem jutott eszébe, idegen eszmének feldolgozását büntetés terhe alatt megtiltani vagy csak ellenszolgáltatás mellett megengedni.

SCHÜTZ MIKSA.

ZENÉSZETI HÍREK.

~ KLEMCHE LAJOS TANÁR KAMARA-ZENE ESTÉLYEI az idén is meg fognak tartatni a szokott érdekes és vonzó műsorral. Tegnap folyó hó 11-én indultak meg a derék művésztársulat, — mely az operazenekar kiváló tagjaiból alakult, — megint becses művekkel kedveskedett a szép számmal egybegyűlt közönségnek Beethoven Sextett-je (két obligát kürtre és vonós hangszerekre) képezte az est fénypontját. Drescher Rajmund tanár kitünően sikerült kürtjátékával és a szabatos kísérettel. Sobek Quintett-je, csupa fuvóhangszerre, kissé lapos munka, köznapias fordulatok-

* Aesthetik. oder Wissenschaft des Schönen. (Stuttgart 1857) 914. l.

kal. Szerzője az ismeretes klarinét-virtuóz és a hannoverai zenekar tagja, a ki számos ilyen művet írt már, többnyire saját használatra és művészi játékának ragyogtatására. *Spohr*-nak *Nonett*-jét ezúttal gondosabb előadásban hallottuk, mint annak első bemutatása alkalmával és a dallamos, nemes ízléstől áthatott mű kiváló hatást is aratott. A közreműködők teljes névsora a következő: *Grünfeld* (hegedű), *Koblert* (fuvola), *Klemcke* (oboa), *Böhm* (klarinet), *Drescher*, *Scharf* (kürt), *Frank* (fagott), *Keller*, *Allaga*, *Tintner* (gordonka).

~ AZ ORSZ. ZENEAKADÉMIA REFORMJA. Az országos zeneakadémiát Liszt Ferencz Rómából való hazaérkezése után, a H—k híre szerint, reformálni fogja. E reformra, mint szakférfiak állítják, nagy szükség van, mert e műintézet mindinkább konzervatóriumi alakot kezd öltetni, a meny nyíben az intézet vezetősége nem annyira a kvalitásra, mint a kvantumra fekteti a főszűlyt s az idén is 110 növendéket vett fel, holott az alapszabályok értelmében az akadémiában alig 60 tehetségesebb s már képzett tanítványnak volna helye.

~ UJ OPERETTEK. Serly Lajos a népszínház karnagya már régebb idő óta dolgozik egy operetten, melynek szövegét Rákosi Jenő írta. A darab még ez év végeig elkészül s a népszínházban fog színrre kerülni. — Szabó Endre az «Üstökös» szerkesztője, Arany János «Pázmán lovag» című víg balladája nyomán hasonczím alatt egy operette-szöveget írt, melyhez a zenét Kőszeghy Géza fogja megírni.

~ ZICHY GÉZA gróf legközelebb Hollandiában fog néhány hangversenyt adni. Alkalmasint összeköti ez utazással, hogy Liszt Ferenczet kísérje egy darabig. Az ősz zeneszerző ezúttal szintén külföldre megy.

~ LISZT FERENCZ mielőtt Pestre érkezett, következő pikáns közleményt tett a németországi nagy lapokban közzé: «Autographen-Sammlung, so wie unverlangt eingesendeten Compositionen und Manuscripten gegenüber verhált sich negativ — Franz Liszt.»

~ ALEXI magyar születésű baritonistát a köningsbergi operához szerződtették.

~ A BÉCSI OPERASZÍNHÁZBAN kedden este föllevenítették Glucknak «Iphigenia Tauriszban» című operáját. A közönség eleinte tartózkodóan viselte magát a régi dalművel szemben, de a második és harmadik felvonás zajos tetszést aratott. Iphigeniát Materna asszony, Orestest Reichmann, Pyladest Winkelmann, Thoas királyt Reichenberg énekelte.

~ BACH SEBESTYÉN születésének kétszázadik évfordulóját jövő évi márczius 21-én fogják megünnepelni a zenesz-világban. Ez alkalomra Köthen városa, a hol Bach hosszabb ideig mint karmester működött, elkészíttette a zeneművészet nagymesterének óriási márvány-mellszobrát, és azt az évforduló napján fogja lelepleztetni. A szobor Pohlmann szobrász műve.

~ A BÉCSI OPERASZÍNHÁZBAN a Wagner-cyklus e hó 30-án «Rienzi»-vel veszi kezdetét és decz. 10-én a «Göttendämmerung»-gal ér véget.

~ BLANCHI K. A. a bécsi opera tagja, nagy diadalokat arat Karlsruheban, a hol vendéggjátékát Amina szerepével kezdte meg. A kisasszonyt úgy az udvar, mint a közönség kiténtetéseiben részesíti, így

felszólították őt, működnie közre egy udvari hangversenyben, a mit a kitünő művésznő meg is ígért.

~ EGY PÁRISI LAP bécsi levelezője érdekes összehasonlító statisztikai adatokat közöl a párisi s a bécsi opera bevételeiről. A bécsi opera bevétele az 1883. évben 2.413,510 frank volt, minek ellenében 2.412,694 frank kiadás mutatkozott, úgy hogy a fölösleg 816 frankot tett ki. A párisi opera bevétele ugyanazon évben 3.810,582 frank volt, míg kiadása 3.914,631 frankra rúgott, a mi tehát 104,049 frank deficitet tesz ki végeredményben, e mellett megjegyzendő, hogy a bécsi opera 200,000 frankkal kevesebb szubvenczióban részesül, mint a párisi.

~ A PÁRISI „OPÉRA COMIQUE”-ban megkezdtek Massé Viktor hátrahagyott művének, a «Kleopatra éje» című operának összpróbáit. A dalmű deczember elején fog színrre kerülni.

~ GOUNOD egyik oratoriumának betanítása céljából Rómába utazik, hol az Scambatti vezetése alatt a zeneakadémiában fog előadni.

~ DELIBES LEO Lakmé-ja nagy tetszésben részesült a kölni városi színházban. A pária leányának legendája és a Lakmé s Gerald által énekelt kettős óriási tapsviharokat provokált. Különben Delibes Németországban a legkedveltebb francia zeneszerző, költői tehetsége, írmódora, mely mindig diskrejt és finom feltétlen csodálat tárgya. Nálunk nemrég adtak a várszínházban egy rendkívül kedves egyfelvonásos operettet Delibestől — kétségbeejtően üres ház előtt. Persze minálunk!

~ A PÁRISI NOUVEAUTÉ-színházban új tündéries operettet adtak *Le château de Tire-Larigot* cím alatt három felvonás és tíz képb. Irták *E. Blum* és *Raoul Toché*, zenéjét az ismert *Gaston Serpette* szerezte. Szöveg és zenéről igen hízegően nyilatkoznak a párisi lapok és az előadók nagy ügyességéről is megemlékeznek, kik között *Berthelier* és *Brasseur* színészek tizenöt különböző alakban jelennek meg.

~ A MEGBUKOTT OPERA-POPULAIRE-t Aimé Gros volt lyoni igazgató «Opera moderne» cím alatt újra megnyitja. Aimé Gros egy fél év lefolyása alatt már a harmadik igazgató a nevezett intézetnél.

~ DELIBES «*Sylvia*»-ját Berlinben is, a hol még eddig nem adták, tanulják Guillemin balletmester vezetése mellett. A cím-szerepet Dell'Era kisasszony a milánói Scala első ballerínája fogja táncolni.

~ A BRUXELLESI EGYETEM alapításának ötvenéves jubileumát zeneileg is meg fogják ünnepegni, mely alkalommal Gustave Hiel «*Hymne à la science*» és «*Fiat lux*» című szerzeményeit fogják előadni.

~ A WEIMARI UDVARI SZÍNHÁZBAN Saint-Saëns «*Samson és Delila*» című operáját új betanulással adták előrendkívüli sikerrel.

~ HAUK MINNIE két évi távollét után ismét fellépett Angliában a liverpooli philharmonikusok hangversenyén, három ezer emberre rúgó közönség előtt és lelkes ovációkban részesült.

~ MÜNCHENI MŰVÉSZI KÖRÖRBE kinos feltűnést kelt Siehr udvari operaénekesnek hirtelen elbocsátása. A művész ugyanis a minap néhány órával a «Parsifal» harmadik külön előadásának kezdete előtt táviratot kapott Berlinből, hogy gyermeke halálán van. Siehr erre rögtön bejelen-

tette az intendansnak, hogy aznap este nem léphet föl, mert gyermeke halálos ágyához kell sietnie. El is utazott még az előadásra kitűzött idő előtt, minek következtében külön előadást nem lehetett tartani. Midőn a napokban Berlinből gyermeke temetéséről hazaérkezett, tudatták vele, hogy el van bocsátva, mert engedély nélkül távozott.

~ GRÜTZMACHER FRIGYES kamara-virtuóz Olaszországba megy művészi körútra. Először a császári zene-egyletben fog fellépni Moszkvában, a honnan azután Svájcba megy.

~ GORING THOMAS angol komponista befejezte új operáját «*Nadeschda*»-t, melyet husvétkor adnak elő a londoni Drury-Lane színházban.

~ A MADRIDI ALHAMBRA-színházban Bonicioli új operája *Marco Botzaris* szép sikerrel került első előadásra.

~ ZELENSKY WLADISLAW lengyel zeneszerző «*Conrad von Wallenrod*» cím alatt új operát fejezett be.

~ NEW-YORKBAN, hol a mult évben két opera nem állhatott meg egymás mellett, az idén hármát állít fel az amerikai vállalkozó szellem. Ugyanis a *Metropolitan Opera House* és az *Academy of Music*-on kívül egy *Star-színház* nyílt meg, mely kizárólag az olasz operát fogja kultiválni.

~ AZ ALÁBBI OLASZ SZÍNHÁZAKBAN nem lesz télen opera: — *Teatro sociale* Milano, *Fenice* színház Velence, *Carlo Felice* színház Genua, *Teatro comunale* Parma és a *Viktorio-Emanuele* színházban Riminiben.

~ VERDI *Don Carlos*-a először kerül német nyelven színrre a drezdai királyi színházban. A libretto fordítását Niese Károly eszközölte.

~ LONDONBÓL írják lapunknak, hogy Wagner Parsifal-jának oratorium alakjában való első előadása fényesen sikerült. A solisták, valamint a kar remekeltek. A zenekar Politzer vezetése alatt minden dicséret fölött áll.

A HÉT TÖRTÉNETE.

(MAGDOLNA, népszínmű dalokkal, írta Rákosi Jenő. Zenéjét szerette Serly Lajos. Először adatott a népszínházban november 15-én. A ZSIDÓ ÁRENDÁS, népszínmű dalokkal, írta K. Angyal 7. Zenéjét szerették Hegyi Béla és Bátor (Breisach) Szidor.)

EPPEEN egy hét mult el azóta, hogy Rákosi fővárosi életképét mutatták be a népszínházban. Azóta már sokat írtak az újfajta darabról pro és contra; sokan érdemén felül dicsérték, sokan határozottan elítélték és néhányan a maga értékére redukálták a modern magyar drámairodalom emez új jelenségét. Már az elnevezés is nézeteltérésekre adott okot. Rákosi maga népszínműnek nevezi «Magdolnát» és e cím alatt szerette volna drámái contrebandedjét a tragoedia magassabb körű társaságba csempészni. Mielőtt még darabunkat előadták volna, mindenki parasztragoediáról beszélt és valljuk meg, hogy mindenki feszült érdekléssel várta a magyar népszínműnek súlyosabb tárgyalását. Az előadás után kénytelenek voltunk a tragoedia szót elejteni. Mert

«Magdolna» nem parasztragoedia, egyáltalán nem tragoedia. Hogy Gyömbér Laczi egy ingerült pillanatban megöli apját, ez nem tragikai, hanem egyszerűen kriminális bűn. Ha valaki világos gonosz-tett által jön a büntető hatalommal összeütközésbe, az tragoedia hordozója nem lehet. A hős nem jellem, mert hiányzik belőle a nagyszerű erényeknek a nagyszerű hibákkal való egyesülése. Gyömbér Laczi sorsa szomorú, de nem tragikus. Ezen nem változtat azon körülmény sem, hogy Laczi apjától örökölte át azt a heves, veszedelmes véralkatot, mely bűnének oka s mely sorsát praedestinálja. A szülő hibájának translatiója a fiúra sem képezhet valódi tragikumot, mert vele közlekednénk az elfogadhatatlan sorstragikumhoz. Vagy talán Magdolna a tragikus elem képviselője? Hisz ez a szegény teremtés ártatlanul szenved keresztül az őt felvonást! Elbukott, mert kedvesének állítólagos megmentőjének oda dobta magát és innen kezdve rohamosan sülyed a balsors lejtőjén. Kétségbeesett, becsület-szavának áldozata a Rákosi parasztleánya, kit szánva követünk szerencsétlenségének minden pházisán át egészen a pálinkás boutique-ig a karzat szepegése és sírdogálása között. Ha ez tragikum, akkor isten neki dramatizáljuk újra a modern drámaírás raffiniált szereivel Genovét, Szapári Pétert és Szép Frigyes, kiknek szomorú sorsán apáink és anyáink olyan józüteket írtak. Tehát nem parasztragoedia. A «népszínmű» elnevezés elfogadható, hisz a nép fiait ágálnak előttünk, ámbár közönségünk rendes fogalmai szerint még annak sem válik be, mert hozzá szokott már a népszínműben a falusi nép apróbb ügyes-bajos dolgait és nagyobb szenvedélyeit disszertálva látni. Felfogásunk szerint Rákosi darabja olyan «Sit-tenbild»-féle, vagy a hogy bevezetéképpen neveztek oda, midőn kérdezzük, vajon Rákosi előbbre vitte a magyar népdramát az újonnan bemutatott alakokkal? Hátározottan nem. Hanem inkább visszatért az elnyűtt német skémához, melyet egy kis recipiált Zola-féle naturalizmussal modernizált s melynek pimentje a túlhajtott cynismus.

De míg a régi mintákat az otromba kéz tehetetlen machinációja élvezhetlenné tette, addig «Magdolnát» egy emi-nens drámaírói kéz intézi és vezeti. Magas intelligencia, a népszínműíróinknál oly keservesen nélkülözött befejezett műveltség és a szakbavágó literatura imponáló ismerete és költői lendültség egyesül a színpadi technika virtuozitásával Rákosi legújabb színművében. A gondolkozó fő fegyelme tartja össze a cselekvés egyes szakaszait és a philosoph körültekintése világítja meg éles majdnem ríktó fény-nyel a kor embereit és viszonyait. Az újságíró és színész rövid, egyszerű párbeszéde a léhaság valóságos csipős ostora, a fővárosi bűn és nyomor leírása ritka erőre vall; növeli a gazdag apparatust a kitűnő humor, mely a sivar képeket helyenkint melegen besugarazza. A második felvonás a technika netovábbja, a további felvonásokban rohamosan tornyosúlnak egymásra az események és mikor összedőlnek, óriási effektussal temetik maguk alá a cselekvőket. A végjele-

netek páratlan hatással csattannak el, egynehánytól pedig undorral fordulunk el. Ilyen a deliquens utolsó menete, midőn a darócruhában viszik a bitóhoz; izlés-sel dicsekedő ember az újságban sem olvassa már el e visszataszító jeleneteket, a színpadon feltétlenül elítélendők. Ilyen továbbá a gyermek-ifjú Lajos jelenete a kokottal, (melyet különben a kis Magdussal követő napsugaras, bájos jelenet compenzál) és a két gyilkosság. Mégis mindez, továbbá a legutolsó jelenetben Laczi a mély és meghatóbb fájdalmat tolmácsoló végtíradja Rákosi darabjának a legkritikább színpadi sikert szerezte meg, melyhez foghatót újabb időben nem ismerünk.

Az előadás a jobbak közé sorozható. *Pálmái Ilka* a czímszerepben erejét meghaladó feladatra vállalkozott és ha azt nem vitte ki tökéletesen, annak csak fizikumának elégtelensége az oka. Egészen kifogástalanul csak a negyedik felvonásban játszott, midőn a kokotta keservét pezsgőmámorba fojtva, ittasan dől el. Sikerült a kis Magdussal való szép jelenet is, melyben különösen *Tóth Ilonka* asszony kapott és érdemelt zúgó tapsokat kitűnő ábrázolásért. *Tóth Antal* hatalmas vonásokban mutatta az akaratos és erőszakos parasztot. Haláltusája a népszínháznál meg nem szokott erős művészi mozzanatokban bővelkedett. *Tihanyi* a segédjegy-zőből hordárrá lett hebegő «jógyerek»-et igen mulatságosan adta. *Eöry*-nek is volt néhány szerencsés pillanata. Kisebbszerepekben jó alakokat nyújtottak még *Aranyosiné* (szakácsné), *Ujvári* (német polgár), *Szilágyi* (Berezi), *Rákosi Szidi* és *Ligeti Irma*. A kiállítás csinos volt. A negyedik felvonásbeli díszlet, mely a budapesti korzót mutatta az átellenben lévő budai várbazárral, pompás dekoráció-festés. Az összejáték is kifogástalan volt. A mi általános megütközést szült az a harmadik felvonás egy tivornya jelenete, melyben az uracsok egészen lehetetlen toilletben jönnek a kokotte estélyére. Ezek az urak nem fővárosi rouék, hanem vasárnapra megfésült és megmosdott mesterlegények voltak, kik ügyetlen mozdulataikkal nevezetes színben tűntek fel a pazar salonban. Egy nagy műintézet, mint a népszínház, bizony tarthatna ruhatárában néhány frakkot.

Alig egy héttel a fentebb tárgyalt újdonság után, a népszínházban ismét nagy közönség gyűlt egybe egy másik népszínmű meghallgatására. «*A zsidó árendás*»-nak hívják. *K. ANGYAL* J. népszínművét és azt is tudjuk és tudja mindenki, hogy az anonymus alatt a népszínház derék kómikanéja Klárné asszony szerénykedik, a mire tulajdonképpen nincs is szüksége, mert látunk mi már népszínházban ennél is rosszabb darabot. Anélkül, hogy nagyképeskedéssel kapaszkodnánk egy női kéz gyenge szerkezetű munkájának hibáiba, kijelentjük előre, hogy oly kísérlettel van dolgunk, melyet a legjobb akarat mellett sem lehet komolyan venni. A népszínmű ironóját a legjobb akarat vezérli oly dolgok kivételében, melyekhez szükséges ereje hiányzik. Egy vékonyka kis mesével, gyenge jellemzessel, sok léha mókával és tengernyi ízetlenséggel akar tendenciát csinálni, mert hát nincs egyébről szó, mint a zsidók és ke-

resztények közti házasság apologizálásáról. Ez a forró kása, mely körül a szerző setteng, még pedig elég óvatosan respec-tabilis távolságban. Minthogy pedig a dolognak megoldása nem létezik, de népszínművet írni akarunk, és pedig úgy hogy a nagy kérdéskör tragoedia ne vál-jék (a la Debora, lásd Mosenthal) szük-ségképpen farcesekély vízébe kell a drámai járművet kormányozni, hol aztán megfe-nekelvén a propagált elv, az emberek legalább lucskos lábbal eviczkelhetnek a szárazra, veszve hagyva az elv hajóját, melynek practikabilis voltát próbálandó bocsátottak vízre.

Blum Dávid becsületes, jóra való zsidó bérlője a balatoni halászatnak. Tehát rokonszenves zsidót hozott szerző a színpadra, eltérve a kollegák szokásától, kik nyúlboros, gyűrűs, handlós, csaló és korcs-máros zsidókat hoznak mindig epizodikus kezelésben a színpadra. Blumot egy konkurrens kiszúrta a pályázati tárgyaláson és búcsúzni kényszerül a hozzá ragaszkodó halászoktól Fergetes napon megy utol-jára halászni a balaton jegére, feleségét egyedül hagyva otthon Már azelőtt azon-ban megtudjuk, hogy Bluméknak nincs gyermekük és szeretnének egy «kis Dá-vidot» bírti. Egy szegény asszony vetődik házukba, félig megfagyva, dermedt kar-jaiban pólyás gyermeket tartva. Az asz-szony meghal, a gyermeket Blumék megtartják, és elköltöznék más vidékre. A titok tudója csak Sáskané, a vén javas-asszony. Tizenkét év múlva ismét talál-kozunk. A talált gyermekből szép leány lett, kit a zsidó házaspár vallásukban nevel, feláldozó szeretettel. De «a vér nem válik vízzé» mondja a szerző, és Bettike Pataki Lászlóba szeret, az meg viszont a szép zsidóleányba. Egymásé nem lehet-nek, és midőn a gyengéden szerető ne-velő apa a szép leányt egy ocsmány len-gyel zsidóhoz akarja adni, a szerelmes pár megszőkik. Smület, a lengyel zsidó kérőt, kicsúfolják, Betti pedig a karzat óriási hallója között fellöki, hogy a boldogtalan ott fetreng előttünk. A karzat üvöltésénél csak a parterre fagyos hall-gatása nagyobb. A szerelmesek egy út-széli csárdában állapodnak meg. Ittas ün-öczök mulatnak ott, és egyikök eltöri Betti vélt anyjának magával vitt arczképét. A csapláros meg akarja a képet csinálni és az arczkép mögött találja meg eltűnt gyer-mekének keresztlevélét. Mert a megfagyott asszony Hosszú csapláros felesége volt, ki egy jelentéktelen csetepaté miatt ment világgá — meghalni. A gyermek apjái lesz, és most már semmi akadály, Betti és László egymásé lehetnek.

A dolog, eltekintve példátlan naivitásától, nincs is oly rosztól kigondolva. Hanem hát egészben véve mese marad az egész, minden drámai hivatottság nélkül. A szerző feladatot nem tűz maga elé és a kis kontroverziát szépen simán kikerülik, a publikum pedig ártatlan módon rászédve bonhomikus mosolylyal hagyja el a színhá-zat. Külsőségeket tekintve az első felvonás a legtöbb ügyességgel van megírva. Sok te rmészetes, az élettől ellesett jelenetet van alkalmunk látni, a tolerancia pedig csak úgy csurog az emberekről. Csak a javas asszony szereplése teljesen felesleges. A gyermeket nem ő szerzi meg, midőn pedig 17 év múltán ismét feltűnik, nem

segít a titok felderítésénél semmit. Csak egy félórával tartotta fel a cselekvés lemorzsolatását. Blum Dávid nem rossz alak, csak hogy a zsidónak karakter alakjába való bemutatása több stúdiumot kíván meg, mint a mennyit tapasztaltunk. *Solymosiban* pedig szerencsés tolmácsot talált a szerző. Az előfordult túlzásokon és ízetlenségeken pedig osztozott a színész és a szerző: kijutott mindegyiknek bőven. *Rákosi Szidi* kedves, rokonszenves zsidóasszony volt, a jószívűség igaz és meleg kifejezésre talált nála. *Hegyi Aranka* volt az eleserélt zsidóleány és legtöbb jelenetét bájos naivitással és az érzelmek megkapó természetes hűségével illusztrálta. Dalait többször megtapsolták, két versszakos coupletját pedig kitűnően érthető nuanceokkal adta elő. A jargon használatát nem tartjuk szerencsés ötletnek. *Hegyi Aranka* ugyan kedvesen zsidózott, de azt hisszük, hogy ez még oly szeretetreméltó művésznőnél, mint ő is, a nőies kecs rovására megy. *Szilágyi* a lengyel zsidó kérészt már külső megjelenésében is visszatartó túlzásokkal tette undorítóvá; *Vidor* a kis tolrans szerelmes legényt a nála megszokott kedélyességgel és igaz jóízű humorral személyesítette. A népszinműhöz *Hegyi Béla* és *Bátor Sz.* dallamos, fülbemésző zenét írtak; a dalszámok közül hármat első hallásra kívánta a közönség ismétlésre. Kiváló számok László entréja, Betti és László páros dala és friss kettőse, a két couplet és az újonczok kara, mely gyújtó hatással volt a közönségre és nagyobb lett volna, ha a zenekar vonatott, érélytelen játéka sokat nem vont volna le valódi értékéből.

REINER FERENCZ.

SZÍNHÁZI HIREK.

= VÁRSZÍNHÁZ. A hét főmozzanatai közé tartozik Szacsayné fellépte, mint *Gauthier Margit*, *A völgy liloma* és a *Kékszakálú herceg*. Szacsayné Margueritjét kellőleg méltattuk, midőn e szerepben először lépett fel a nemzeti színház színpadán. Ujat nem mondhatunk el róla. Hozzá legközelebb Szirmai Armandja állt, ki többször a valódi szenvedély hangjait hallatta. A szerdán előadott *Völgy liloma*-ban a társulat egy új tagjával ismerkedtünk meg. Lubinskyné játszotta a Henriette sentimentalis parthiét, a lehető legszerényebb siker mellett. A társulat felfrissítését vártuk az új tagtól és abban csalódtunk, mert Lubinskyné a rokonszenves Henriettenek csak bágyadt, színtelen árnyékát adta. Beszéde erőtlenséget, az alak elmosódott, nehézkes, minden életmeleget nélkülöző közönséges, és mi több, unalmas volt. *Lubinsky Félix*e jóval alatta állt még az előbbi gyenge alakításnak. Sértő szegletes mozdulatai, ügyetlen, a széppel minden pillanatban összeütköző kéztartása, értelem nélküli hadarása, kifejezéstelen arczjátéka egyszer és mindenkorra eltiltják a főszerepek vitelétől. Ennek a játéknak már fele sem volt tréfa. Ha a színész nem tud a költő és közönség között hivatott intermedium lenni, akkor akadály, mely a költőt kompromittálja. Ezt tette Lubinsky, ki Gringoire-jával sokkal több várakozásra jogosított, de most arról győzött meg, hogy

ama, némi tetszéssel fogadott alakítása sem egyéb bevágott parádés-szerepnél. *Temesvári* az érdekes amerikai hölgyben az érdekességet bizarr toilette-ével és fitogtató játékaival kereste. *Benedek* egy kis szerepben kellemesen tűnt ki. Az estét *Balogh Etel* és *Feleki* mentették meg. Balogh k. a. a rendesnél nagyobb biztossággal lépett fel; a szerelmes fiatal leányt bátrabb és határozottabb vonásokban festette, játékában igazi élet, érzelem és üdeség volt. A készültég minden mozdulatán meglátszott, amit a közönség háromszor jutalmazott tüntető tapsal. A többi közreműködő hölgyek megcsontosodott vidéki modoros tempói és hamis szenvelgései között igazán kellemesen hatott a fiatal hölgyben az iskola, a nemes mérték és az ízlés. *Feleki Mortsauf* grófia a jellemzés utólrhetetlen remeke volt. Rendezés és kiállítás az igazgatóság dicséretére válik. — Csütörtökön a színház először adott háromfelvonásos operettet és örömmel konstatáljuk, hogy szép sikerrel. *Blaháné* felléptével a *Kékszakálú herceg*-et játszották, majdnem egészen telt ház előtt. *Blaháné* asszony *Boulotteja* minden ízében tökéletes, eredeti és pompás humortól duzzadó természetes alak volt. Dalait többször ismételtették. *Makó* (Bobéche) és *Rónasszéki* (Oszkár gróf) kevesebb szerencsével járultak az est sikerült ensemblejához, valamint *Mecsey* sem erőltette meg valami nagyon Popolániját. *Margó Célia* Saphir herceg kis szerepének egyes jeleneteiben figyelmet keltett szép hangjával és kedves játékaival, mely a legkisebb szerepben is captiválja a közönséget. Balogh Árpád kékszakálúját ha nem is nevezhetjük jónak, magasan kiemelkedik eddigi alakításai közül. Hanggal a nagy parthiét nem győzi, de ez alkalommal ment volt rendes hibájától, a hamis intonációtól. Játéka, megjelenése kifogástalan volt. *Cservári Ilkát* javíthatatlan hibái sokkal kisebb körre utalják *Timárnéval* együtt, ki az «öreg kómikáné», neki imputált fogalma ellen idétlen kokettériával látszott protestálni. Zenekar, rendezés és a karok működése teljes dicséretet érdemel.

= NÉMET SZÍNHÁZ. Folyó hó 15-én került színre Suppé Ferencz operetteje: *Az afrikautazó*, a komponista személyes vezetése mellett. Új megbeszélést a nevezett operette nem kíván, hisz a népszínházban szenvedett fiasco eleget tanuskodik becséről. Suppé legkevésbé sikerült dolgozatának kell, hogy deklaráljuk a német színház e premierejét, melyre még a frivol értékű dallamosságot sem lehet erényül ráfogni. A recitativék túlságos hosszadalmassága még terhessé is teszi a meghallgatást. Hogy nem osztotta a népszínházban elszüvedett bukás sorsát, azt a kitűnő előadásnak köszönheti. Felemlítendő különösen *Herger*, *Stein* kisasszonyok és *Décsi*, *Thaller* s *Fabiani* urak, mint a kik élnek s tréfás játékaikkal megmentették a badar szövegből, a mi megmenthető volt.

= SZEGEDRŐL IRJA LEVELEZŐNK: Színházunk legújabb újdonsága Csiky *Nóra*-ja, mely minden vidéki színpadot megelőzve pénteken e hó 14-ikén került színre. Mindenesetre dicséret illeti az igazgatót, hogy ily gyorsan adatta elő Csiky leg-

újabb darabját, de még néhány napi előkészület szükséges lett volna, mert így a darab, gyöngye előadásban került színre. Az előadók közül az egyetlen Hunyadi Margitot emelhetjük ki *«Nóra»* szerepében, kinek játéka sok helyt művészi magaslalon állott. A színház nem telt meg s a siker vajmi kevés volt, mit azonban részben a gyarló előadásnak kell betudnunk, hanem azért a fővárosi lapok szegedi tudósításai majd ezt is nagyszerű előadásnak fogják deklarálni, mint a *«Kendi Margit»*-ot s elfogják mondani, milyen fényes volt a kiállítás stb. No hát elismerjük azt, hogy Nagy Vincze ruhátára gazdagon van berendezve, de a legfényesebb jelmez sem ment meg egy színművet, ha az előadás rossz. — Operett újdonságunk nem volt, de igen Offenbach fölelevenítése *«Sóhajok hidja»*-val. Valóban nem mindennapi járatlanság kell oda, hogy Offenbach gazdag hagyatékából kitudja választani a legsilányabbat, mert a *«Sóhajok hidja»*-hoz csak az fog nyulni, aki Offenbach értékét és jelentőségét nem ismeri. A nálunk először színrekerült operettnak semmi hatása sem volt, azonfölül a szerencsétlen szereposztás miatt nem is lehetett, mikor egy primadonnai parthiét oda adunk egy hangtalan énekesnőnek. E hétre lesz a Suppé operettjének *«Gagogni»*-nak első előadása. Továbbá színre kerül a Grillparzer *«Medea»*-ja, melyet Ivánkovits János helybeli tanár fordított le. Előkészületre kitézetett *«Magdolna»* és a *«Székház»*.

= A KOLOZSVÁRI NEMZETI SZÍNHÁZBAN is színre fog kerülni Méray-Horváth Károly *«Egy asszony története»* című drámája. Első előadása még e hó végén meglesz.

= A SZEGEDI SZÍNHÁZBAN mult vasárnap egy szép reményekre jogosító fiatal kezdő, Molnár László lépett először a színpadra a *«Sárga Csikó»* Bogár Imre szerepében. Molnár eleinte a népszínházban akart kísérletet tenni nagyobb énekes szereppel, ettől azonban elállott és Szegedre ment, hogy előbb kisebb szerepekben szerezzon magának némi színpadi gyakorlatot. A *«Sz. H.»* azt írja róla, hogy föllépése eléggé biztos és csakhamar helyt fog állani a színpadon, s szép férfias alakja kedvező benyomást tesz. A Bogár Imre nótáját, a mit szép mély bariton hangjával igen csinosan énekelt el, a közönség zajosan megtapsolta.

= A FÜMEI ÚJ SZÍNHÁZ fedési munkálatai már csaknem egészen befejeztettek. A tetőtornyocskák s egyéb díszítmények néhány nap múlva szintén teljesen elkészülnek. A tetőzet imponáló hatású. A színház belső részében a kőműves és ács munkák is erősen folynak.

= SARDOU legújabb műve Thédora december folyamán fog színre kerülni a Porte-Saint-Martinben. A próbák naponként órák hosszáig folynak; részt vesz bennük Sarah Bernhardt is, a ki már teljesen felépült sokat emlegetett betegségéből.

= VAN ZANDT K. A., aki a minap a párisi *«Opéra comique»*-ban oly nagy botrányt okozott, már elhagyta a francia fővárost és Pétervárra utazott.

AZ OPERAHÁZ FALFESTMÉNYEI.

II.

Feszty Árpád.

A FENSÉGES «Olympos» mint az operaház hatalmas alkotása úgy uralkodik a többi falfestmény fölött, miként Zeüs az istenek nagy seregén. És ha szabad az «Olympos» és Zeüs uralkodása között ily hasonlatot vonnom, úgy azt hiszem, eléggé jellemeztem a festményeket a részben, hogy Lotz művének tulajdonítsam a szellemi fenséget és a hatalmat a többi művész falfestményeivel szemben.

De ha Lotz művét ekként jellemeztem, mily hasonlattal éljek akkor Feszty műveit illetőleg? Keressem-e azokban a szellemes eszmét, vagy az impozáns alkotást, mely talán képzeletünket is lebilincselheti? Ezek egyikét sem, hanem csupán a bájt, a kellemet és az eleganciát, mely műveinek finom érzésű kivitelére nézve a legjellemzőbb. A Feszty által symbolizált természeti hangok: a sás zizegése, a vészülök, a hullámesapás Sappho költészete, az orkán, a kagylózúgás, az echo, a madárcsicsergés, a táncz és a patak morgása, Lotz hatalmas festményével szemben olyan ellentét, mint a félséges Zeüs mellett a kecses Grácia.

Művei után ítélve, úgy látszik, Feszty nem kereste a bonyolult megoldást; az elvont fogalmaknak kifejezése által nem volt célja egy mystikus burokkal körülvett nagy eszmét tárni a néző elé, hanem az, hogy egyszerű s értelmes kifejezést adjon arról, mit mondani akar. És ő a feldolgozandó problémát valóban egyszerűséggel is oldotta meg; sőt mondhatjuk, egészen naivan.

A fogalmaknak naiv symbolizálását a felismerhetésre nézve igen előnyösnek tartjuk; mert hisz teljesen érthetővé csakis ez által válhatik. Zichy Mihály, a symbolizálásnak nagymestere, ecsete által képes egy korszak szellemi és politikai irányát jelképezni; mégis vannak művei, melyeknél az eszme nincsen eléggé világosan kifejtve. Ennek oka az, hogy nem ereszkedett le eléggé a felfogás egyszerű és naiv előadásához. Eszméi néha annyira elvontak, hogy azok kifejezésére, az általa nagyon is mystikus értelmezés következtében igen homályosak maradtak. Már pedig lehet egy symbolikus festmény művészi kivitelű, de ha annak eszméje nem teljesen érthető, úgy csupán a szép kivitel s nem egyszerűsége az, amiben rejlik szellemet élvezhetjük. A mű tehát elveszti abszolút becsének értékét.

De lássuk, hogy Feszty ezen egyszerű, naiv felfogás mellett eléggé érthetővé tette-e a fogalmaknak kifejezését? Tekintsünk végig művén s határozzuk meg ezeknek értelmezését.

Az első emeleti helyiségben, mely különben czukrászda és társalgási termül szolgál, a három oldalfal felső részén vannak a festmények 9 különálló négyzetbe foglalva. A kijáráttal szembe

állva, a balfelől eső első kép jelképezi az echót.

Egy dombos táj előterében van egy mesztelen női alak, ki bal térdére támaszkodva áll. Ket kezét ajkai körül tartja s kiált a távoli sziklafal felé, mely a hangot visszaadni van hivatva. Oldalt pedig egy hatalmas kaktusz, mely szerte ágazva tenyészik a buja talajon.

Az echo symbolizálása tehát e kiáltó nő és a sziklafal által érzékítve. Mily naiv ez előadás, de a mellett mily érthető. Ha nem tudnók is a kép tárgyának címét, azt azonnal felfedezhetnénk a megtekintés által. Hallani véljük a kiáltott hangot s várjuk a feleletet.

A táj erősen van megvilágítva. A derült ég s a zöld növényzet éles ellentétbe vannak helyezve. S épen ezen ellentét, valamint a növényzet erős megvilágítása által az egésznek hangulata kissé zavart. A világos foltok nem egységesek, hanem szerteszórtak.

A második képen a madár csicsergése van symbolizálva.

Ismét egy táj, néhány magasan felnyúló csemetefával; két oldalt dombok, gaz és fűvel benöve. A fák előtt legelőll áll egy ruhátlan férfi, kezeit a nyakának hátsó részénél összekulcsolva, föltekint a lombok közé s figyel valamire.

A képet szemlélve, mi is kíváncsiak leszünk, hogy vajjon mit néz e férfi s mi köti le figyelmét. S mi is kutatjuk, ha észre vehetnők mit oly hosszan tekint. És valóban ráakadunk kis madárkákra, melyek csicseregnek a fa tetején. Mi is elmélázunk s figyelmesek leszünk, mert hallani véljük a zengzetes csatogást.

Megoldása egyszerű s a képzeletnek minden erőltetése nélkül megértjük a művész szavait, melyek által oly érthetővé tette a symbolum kifejezését.

Ezen kép színhangulata már sokkal egységesebb, mint az előbbi.

A harmadik képen van symbolizálva a patak mormogása.

Dús növényzetű táj, melynek dombos részén szép facsoportok emelkednek. Az előtérben egy kanyargó patak, megtörve a sziklákön, habosan zuhog alá. A patak partjánál egy nő mereng, kényelmesen eldőlv a homokdombok között. Alakjának alsó részét csupán egy keskeny fehér lepel fedi, nem annyira szükség, mint inkább színváltozás kedvéért.

A víz sebesen csergedezik, itt-ott megtörve zuhog. A nő ezen elgondolkodik, hallgatja annak mormogását, melynek szelid harmóniája lelkét elandalítja s képzelmei az ábrándok világába röppennek.

Mi is e nővel érzünk, a patak mormogását mi is hallani véljük.

Ha nem volna czélom ezen képeknél a sorrend szerinti ismertetés, a negyediket, hatodikot és nyolczadikat utoljára kellene említenem, mint hogy ezek már nem a természeti hangokat symbolizálják, hanem ezen hangoknak az ember által előidézhető utánzati, vagy általában mesterségesen történő létrehozását tüntetik föl.

A negyedik képen van festve a hangoknak az emberi érzelmekre gyakorolt hatása, mely a tánczolás kecses mozdulatai által nyeri kifejezését.

A tájat szép facsoportokból álló ritkás erdő képezi, melynek árnyas helyén a távolban két tánczó s egy tamburázó női alak látszik. Az előtérben egy pásztor, ki kedvezőtlenül alakított mozdulattal bámulja a kedélyes nymphákat.

A képnek romantikus hatását nagyon emeli az alkonyi pírja, mely az egész tájnak meleg hangulatot kölcsönöz. Az égnek aranyárga színe csak itt-ott tűnik fel a lombok között, miáltal a tájnak festői hatása nagyban emeltetik.

Legelőll, közel a pásztorhoz van egy csoport kaktusz, melynek tövisei nem a legbarátságosabban merednek ruhátlan teste felé; de úgy látszik az nem zavarja idyllikus gyönyörködtetésében.

E kép kompozíciójának eszméi megoldása meglehetősen homályos. A kompozíció által aligha fedezhetnők fel a symbolikus eszmét. Mi csupán két tánczó, egy tamburázó s egy bámuló alakot látunk. Ezeknek symbolikus értelmezése rejtély marad előttünk annál is inkább, mert a tánczó és tamburázó alakok félig növényzet által fedve, egészen a háttérben jelennek meg, mintegy másodrangú szerepet adva azoknak, míg a bámuló pásztor az előtérben van. Első pillanatra ezen alak tűnik szemükbe s önkénytelenül is ebben keressük a symbolum értelmét, mely alak azonban azzal nincsen semmi összefüggésben.

Tehát éppen a főalak világik semmitmondóvá; a háttérben eldugott alakok pedig nem képesek az eszmének eléggé kifejezést adni, hogy azáltal a hangoknak érzelmeinkre gyakorolt hatása és ennek kifejezője, a táncz volna symbolizálva. Ezen festménynél a tájkép az uralkodó s nem a symbolum. Más szóval, a költő hűtlen lett a festőhöz.

A tájnak sikeres hangulata és szépen festett részletei nem képesek pótolni azt, mit a költő elhallgatott.

Fesztinek az operaház falaira festett képei között a legsikerültebb az ötödik, a «sás zizegése».

Egy oszlopos épület romjai emelkednek az égnek, mely sással s náddal van körülvéve. Távolban látszik egy köhíd; ez alul víz csergedez, mely az előtérben moszattal fedett mocsarat képez. A mocsár előtt hever a romnak néhány oszloptörredéke, melynek egyike egy Pannak szolgál ülőhelyül, ki nádsípokon játszik.

A képnek ez a kompozíciója, mely által Fesztin oly szépen adott kifejezést a sás zizegésének. A thema mindenesetre kényes, melynek festői megoldása költőt és festőt egyaránt igénybe veszi. A symbolum szerencsés kivitelét és érthető magyarázatát abban kell keresnünk, hogy Fesztin a nád és fű csoportok közé oda festé a sípoló Pant, ki a mythos szerint az erdő és bérczek léha lakója s a nymphák követője, ki sípjának bájoló hangjaival szokta azokat tánczra buzdítani. E Pan a könnyű szellő, mely erdőt, bércezt bejár, s halljuk a melodikus zsongás és zizegésben sípjának hangjait.

A nád és sás lengedez, s Pan sípol. Lehet-e ennél érthetőbben kifejezni a sás zizegését? A symbolum tiszta s érthető, a gondolat egészséges, s előadása zamatos. Kidolgozása bevégzett, az összhang teljesen sikeres, melynek jellege a me-

legség, mely az egésznek kellemes s lágy hangulatot kölcsönöz. Kiválóan sikerültek a romok, melyek a római omladékok ódonágával teljesen összeillők a Pan typikus alakjával.

Színezését tekintve e kép, a 9 között legelső helyen áll.

A hatodik kép címe «Sappho költészet».

Ha csupán a címet vesszük figyelembe, azt hihetnők, hogy talán Sappho költészetének iránya van itt allegóriában jellemezve, s mintegy csodálkozva kérdezzhetjük, vajlon mi összefüggés van a hangok symbolizálása és Sappho költészet között. A művésznak azonban nem a költészeti irányt volt czélja jellemezni, hanem azt, hogy miként nyernek a hangok rythmikus dallamosságot a költő húrjain.

A képnek kompositióját tekintve, a symbolum teljesen érthetetlen előttünk. Nem vagyunk képesek sem Sappho költészetét, sem pedig a hangoknak rythmikus dallamosságát felismerni. Akár mint allegóriát, akár mint symbolumot tekintjük e festményt, az eszme egyaránt érthetetlen előttünk.

A kép egy magos sziklán álló mezíten női alakot tüntet fel, kinek kezében lant van, melyet a sziklára tett le. A kötömeg felső részén facsoport, oldalt pedig egy forrás, mely az előtérben szélesen elterülve zuhog alá.

Tehát ezen női alak volna hivatva arra, hogy Sappho költészetét kifejezze.

Hogy e nő lantot tart kezében, sejteti velünk, hogy itt hihetőleg a költészetre van valami vonatkozás; de egyebet semmit; mert hogy e lantos nő éppen a szikla meredekére vágyott, s a forrás zuhogásában leli gyönyörűségét, azt a nő sajátosság egyéni élvezetének tulajdoníthatjuk, s nem a symbolum értelmes megoldásának. A nő alakja teljességgel nem kifejezője a lant által érzelmeinkhez szóló hangok hatásának, annál kevésbé Sappho költészetének. A megtekintés által mi inkább egy fürödni vágyó nőt képzelünk, ki szórakozás kedvéért egy lantot hozott magával.

Tehát, e kép az eszmének symbolizálását illetőleg a legyengébb valamennyi között. A táj sem oly kiváló érdekű, hogy leköthetné figyelmünket.

A hetedik kép viharzúgást symbolizál.

Egy viharos tájkép előtt állunk. Óriási sziklák töltik be a kép bal oldalát, felső részét pedig sötét fellegek. A szikla tövében a szélvészől korbácsoló hullámok tajtékognak; magaslatán pedig férfi alak, ki egyik térdére támaszkodva kapaszkodik a sziklák kiálló részeibe, s merőn, dült arccal tekint a tenger felé.

A viharok feltűntetése eléggé sikerült. A tornyosuló fellegek, a növényzetnek elhajlásai, a hullámzó tenger, a férfi mozdulata, a dühöngő viharra utalnak. A hangulatba beleélvén magunkat, hallani véljük a szélvész üvöltését. Itt tehát az eszme symbolikus kifejezése meglehetősen naiv, de a mellett eléggé érthető.

A színezés szép összhangzatos, csak a felhőzet éles, s nem annyira a plasztika, mint inkább csak a színfoltok által hat.

A nyolczadik képen van symbolizálva a vésztlők.

E képen a művész, az ember által mesterségesen előállított hangot akarván érzékíteni, feltüntetvén azzal az ő ember zenei kísérletét, kik a természeti hangok megfigyelése által, utánzási vágyaikból kifolyólag kezdetleges hangszerekkel megvetették a mai zenének alapját.

Itt a symbolum értelmezését nem is kell kutatnunk, mert tulajdonkép ennél symbolum nincs is. A kompozíció tárgya már maga a megoldás, nem kell, hogy annak más értelmet tulajdonítsunk.

Az előtérben magas sziklák emelkednek, míg azon túl, a látóhatárig hullámzó tenger. A sziklák között áll egy férfi, ki a tenger felé fordulva, egy kagylótülökbe fű belé.

Az utolsó kép, vagyis a kilenczedik a kagylózúgás symboluma.

Egy óriási sziklának kiemelkedésén áll egy meztelen női alak, ki füléhez kagylót tartva hallgatja a zúgást.

Ez már oly naivon s érthetően tárja elénk a symbolikus eszmét, hogy lehetetlen tévednünk a felett, hogy a művész esetleg másra czélt volna. A hozzátartozó tájrész színei kellemes hatással; de a sokszor felhasznált kaktusz itt is szerepel a sziklák között.

A symbolikus értelmezéseket meghatározván, általában az összes képről is teszünk néhány megjegyzést:

A festményeknek csupán a világos és sötét foltjait tekintve, úgy találjuk, hogy a három kivételével azok mind átlós irányt képeznek. Az árnyékolt kiindul a négyszög egyik csúcsából, s átlós irányban válik el a világos folttól. Ez az egyes képekre nézve sem előnyös, annál kevésbé, ha a többen is, egymásután ismétlődik.

Az alakokról eddigelé alig tettem megjegyzést, minthogy általában valamennyire nézve csak a legjellemzetesebb kifejezéssel akarok élni, eltekintve azoknak részleteitől. S e megjegyzés az, hogy alakjai a tájképfestő esetére vallanak.

Van azonban igen sok előnye is e képeknek; nevezetesen, hogy a tájképrészek színei oly üdék s oly zamatosak, hogy azok, ha vászonra festettek volna is, dícséretet érdemelnének. Pedig a tempera kezelése sokkal inkább megnehezíti a kivitelét, mint az olajfestéké. S Feszti, ezen nehézségeket igen könnyen legyőzte; legálább festményei oly hatásúak, mintha azok játszi könnyűséggel lettek volna oda festve. Az egésznek pikáns s erőteljes színezése, vetelkedik a tájnak szép s érdekes motívumaival.

Fesztinek az opera falaira festett művei mindenesetre figyelmet érdemlők, melyek az ifjú művész tehetségének fényes bizonyítékai, az operának pedig kiváló díszai.

CASTOR.

KÉPZŐMŰVÉSZETI HÍREK.

~ A KIRÁLY, mint a «Föv. L.» írja, a műcsarnokban kiállított képek közül tíz vagy tizenkét festményt fog megvenni e napokban. Nagybárá magyar képműve, de egy lengyel festő műve is ki van szelvéve. Telepy Károly, a képzőművészeti társulat műtárnoka, tegnapelőtt a gödöllői kastélyba kapott meghívást, hogy felvilágosítással szolgáljon néhány műről.

~ A KÉPZŐMŰVÉSZETI TÁRSULAT ez évi őszi kiállításának képes tárgymutatója dr. Szűcsányi Miklós, a társulat érdemes titkára szerkesztésében megjelent ép oly izléses, mint díszes kiállításban. A csinos czímképet *Stetka Gyula* rajzolta. A kiállítás összes képeinek jegyzékén kívül 66 díszes illusztráció foglalhatik, mint a kiállítás kiválóbb darabjainak sikerült másai. A katalógus így hű képét adja a gazdag kiállításnak és melegen ajánljuk a közönség figyelmébe. Ara 50 kr.

~ A MÁTYÁS-TEMLŐM ABLAKAI, melyeket a miniszterium e héten megrendelt, az üvegfestészet műremekei lesznek. Eddig a főszentély három óriás arányú ablakára nézve állapotok meg, melyek elkészítésére és a festészet kivitelére Ipolyi Arnold püspök állította össze a tervezetet. E szerint a három ablak mindegyikébe egy-egy képkör jön és pedig 12 detail-képpel, melyek Szűz Mária, Magyar Szent Erzsébet és Szent Margit életének nevezetesebb mozzanatait fogják feltüntetni. Az ablakok feletti kisebb nyílásokba pedig egész címmerozzat jön, a donátorok, az Árpád- és Anjou-korok királyai, Mátyás és Zsigmond királyok, Ferencz József király, Budapest főváros és a magyar birodalomnak történelmi címerei. E képek kivitelével a vallás- és közoktatásügyi miniszterium Lotz Károly és Székely Bertalan festőművészeket bízta meg, kik a vázlatok egy részét már el is készítették. Az ablakok üvegfestési és edzési munkálatait Kratzman Ede üvegfestő fogja végezni.

~ UJ SZOBRÁSZMŰTEREM. Strobl Alajos szobrász a király által a várbazár Dunára néző részében rendelkezésére bocsátott tágas csarnokban pompás műtermet rendezett be magának. A műterem a velenzei Márk-templom egyik szép részletének utánzata, melynek mozaik-festésű képeit Innocent Ferencz, stilszerű plasztikai ékítményeit pedig maga a tulajdonos művész készítette. Növeli az egésznek az érdekességét az is, hogy a műterem vilamos világításra van berendezve.

~ SZÉKELY BERTALAN egy nagyobb történelmi képen dolgozik, mely Zrínyinek Szigetvárából történt kirohanását tünteti föl. A rendkívül mozgalmalmas kép nemes stíli kompozíciójával bizonyára egyik díszes lesz az orsz. kiállítás műtárlatának, hová a művész e képét szánta. Egy romantikus tárgyú képek is elkészíté vázlatát, mely egy holdas estén ábrázoló ifjut és vízióit tünteti fel; e képet aquarelben festi meg.

~ MOLNÁR JÓZSEF újlag több tájképen dolgozik, melyek közül a «Vihar a Balatonon», a «Balatoni est» és «Részlet a somogyi partból» a legkiválóbbak. E műveket az orsz. kiállítás számára készíti, a ki ezeken kívül két budapesti látképpel a főváros által hirdetett látkép-pályázaton is részt fog venni.

~ GAMBETTA SZOBRA. A Gambetta-szobor bizottsága nov. hó 18-án végleges határozatot hozott s Aubé szobrász és Boileau építész tervét fogadta el, s őket bízta meg a szobor kivitelével. Ezenkívül terveikért Faure-Dujacrio 6000 frank, Falguière és Pujol 4000, Allas és Dutert, Coutan és Lambert, Sujalbert és Laloux 2000—2000 frank díjat kaptak.

„HARMONIA”

zongoratermében (váci-utca 3.) alábbi bécsi zongoragyárosok gyártmányai találhatóak raktáron:

J. Heitzmann és fia

cs. kir. udvari zongoragyáros.
Elsőrangú gyár, mely különösen arról nevezetes, hogy a legtartósabb hangszereket készíti. Zongorái az egész világon elvannak terjedve. S mindenütt egyaránt kelendőségnek és kedveltségnek örvendenek. Birja a legmagasabb kitüntéseket.

Zongorahangoló lakcíme

megtudható a „Harmonia”
zeneműkereskedésben.

F. WOLLEK

Olcso közép minőségű tetszetős zongorák.

HERBAR

világhírű zongorái.

Ezen hangszerek a zongoragyártás remekei közé tartoznak. Tartósságra utólérhetlenek, ezen tulajdonságnak köszönheti a gyár nagy hírnevét.

Kaphatók:

Salon Stuez, diófa

fekete

kereszt-húrozott és egyszerű.

Schmidt Ferencz

Bösendorfer tanítványa.
Jó minőségű tartós zongorák:

Rövid salon, diófaból

fekete

Arjegyzék küldeték díj nélkül.

Wessely Márton

zongoragyáros.

Különös specialitás az úgynevezett „Diminutiv” zongora, legkisebb alak s mégis erős, tömör hang. Bármilyen kicsi szobában is elfér. Az egész zongora 1 1/2 méter. Különböző árak.

Hamburger Károly

bécsi zongoragyáros, készít kitűnő zongorákat, melyek a „Harmonia” zongorateremben folyton készletben tartatnak és jutányos áron kaphatók.

Stahl Ferencz

Kitűnő zongorákat készít, melyek nagy kedveltségnek örvendenek.

HESSE L.

nemcsak, hogy szakértelemmel kezeli a hangolást, hanem mint volt zongorakészítő a hangszerek javítását is magára vállalja.

HEITZMANN NÁNDOR

Jó minőségű tartós zongorák.

Rövid salon diófaból

« « fekete

POKORNY

zongoráit ajánlja a közönség figyelmébe.

Nemecske József

== Mignon ==

zongorák. Tartós kitűnő hangszerek. Különösen ajánlatosak iskolák számára.

Zenetanárok lakcímei.

ZONGORA:

Bartay János, nemzeti zenédei t. váci-u. 10.
Deutsch Willy, bályvány-utca 18.
Drescher Raimund, kerepesi-ut, kerep. udv.
Erney József, nemz. zen. t., kerepesi-ut 24.
Gobbi Henrik, m. kir. orsz. zeneakadémiai tanár. Ferencz-József rakpart 18.
Klinger Sándor, sugár ut 23. III. em. 9. ajtó.
Kont Ilona, damjanich-utca 6.
Koschirz János, sugár-ut 89.
Major J. Gyula, váci-körut 17.
Rausch Károly, nemz. zenédei tan., Hunyady-utca 3.
Schütze Rezső, nemz. zenédei tanár, nagy korona-utca 4.
Sipos Antal, magán zeneakadémia tulajdonosa, Kecskeméti-utca „Geist“-ház.
Somogyi Mór, Zrínyi-utca 3. sz. I. em. 19. a.
Vajdady Béla, nemz. zenédei tanár, külső dob-utca 49.

HARMONIUM ÉS ORGONA.

Erney József, kerepesi-ut 24.
ÉNEK.
Henderson Mary, aranykéz-utca 2. sz.
Igerics Katalin, Lipót-utca 6.
Passy-Cornet Adel, m. kir. orsz. zeneakadémiai tanár asszony, muzeum-körut.
Schmidt József, Lipót-utca 19.
ZENESZERZÉS.
Breisach Izidor, váci-körut 29. III. em. 8.
Erney József, kerepesi-ut 24.
Major J. Gyula, váci-körut 17.
Nicolitsch Sándor, m. kir. orsz. zeneakadémiai tanár, Kazinczy-utca 17.
HEGEDŰ.
Gobbi Alajos, nemz. zen. t., magyar-u. 36.
Kis Péter, nemz. zenédei tanár, Sándor-u. 5.
Mészáros Imre, nemz. zenéd. tr. tüzelté-u. 19.
Pettykó Imre, Klauzál-utca 17.

Kísorsolással egybekötött életbiztosítás.

MAGYAR-FRANCZIA BIZTOSÍTÓ-RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG.

Befizetett tőke	4.000.000— frt
Ágio-tartalékalap	707.200— „
Rendelkezési és nyereség-tartalékalap	424.821'03 „
Árfolyamkülönbözeti tartalékalap	80.000— „
Díjtartalékok	1.049.936'02 „

A díjak jutányosak.

Előforduló káresek gyorsan és pontosan felvételnek és kifizetnek.

Felvilágosításokkal készséggel szolgálnak az igazgatóság irodahelyiségeiben

BUDAPEST, IV. VÁROSHÁZTÉR 1. SZ.

és nemkülönben a társaságnak az osztr.-magyar birodalom területén fennálló összes vezér-, fő- és alügynökségei.

Szállítvány-biztosítás.

„Erste Productiv-Genossenschaft der Klaviermacher“

Arany- és más magas érdmekkel
kitüntetett gyár.

WIEN.

Verschiedene goldene Medaillen und
andere hohe Auszeichnungen.

Bécsi zongoragyár Produktiv-szövetkezet

kitűnő gyártmányok, melyek minden tekintetben kiállják a versenyt a leghiresebb zongorákkal.

KAPHATÓK:

Barna egyszerű húrozott

Fekete egyszerű húrozott

Barna kereszt-húrozott

Fekete kereszt-húrozott

Egyedüli főraktárunk Budapesten (váci-utca 3. szám), a „Harmonia” zongorateremben.